

ชื่อหนังสือพิมพ์
เชียงใหม่นิวส์

วันที่
20 พ.ย. 2552

ปีที่
19

ฉบับที่
6 702

หน้า
5

“เจ้าชั้น 5 ใบ” ผู้บริหารราชการล่านนา

คำ

ว่า “เจ้าหลวง” เป็นคำที่ใช้เรียกผู้นำสูงสุดที่ปกครองหัวเมืองเอก เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน มีฐานะเป็นเจ้าชีวิตของคนทั่วไปในรูปแบบที่เป็นชีวิตที่ใกล้เคียงกับชีวิตกษัตริย์ เพียงแต่ย่อส่วนให้พอสมกับฐานะ ผู้ที่จะเป็นเจ้าหลวงต้องได้รับการยินยอมจากเหล่าเจ้านายและจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากราชสำนักกรุงธนบุรีหรือกรุงรัตนโกสินทร์เท่านั้น

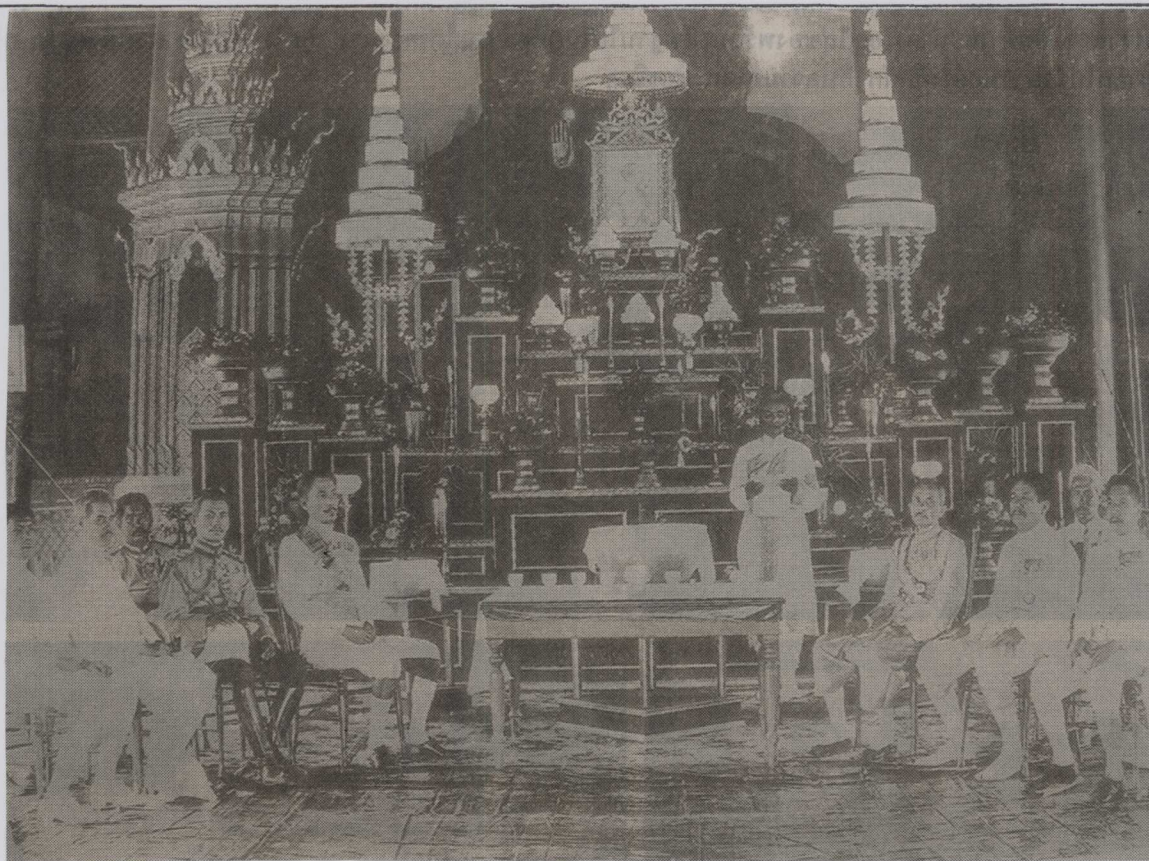
ตำแหน่งเจ้าหลวงในเชียงใหม่เริ่มขึ้นในสมัยพญาเจ้าบ้าน (บุญมา) หลังจากทีพญาเจ้าบ้านได้ร่วมกับพระเจ้ากาวิละขับไล่พวกพม่าพ้นไปจากล้านนาแล้ว พระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนาพญาเจ้าบ้านเป็นพระยาเชียงใหม่ ซึ่งนับเป็นเจ้าหลวงองค์แรกแห่งนครเชียงใหม่ แต่เวลานั้นพญาเจ้าบ้านก็มีได้ครองเชียงใหม่

ด้วยมีไพร่พลน้อยเกินกว่าจะดูแลเมืองเชียงใหม่ที่ถูกทิ้งร้างมานานได้

จนมาในสมัยของพระเจ้ากาวิละแห่งตระกูลเจ้าเจ็ดตน บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าหลวงเชียงใหม่ก็เริ่มชัดเจนขึ้น อาทิ การขึ้นเป็นเจ้าหลวงเชียงใหม่จะต้องผ่านพิธีตามโบราณราชประเพณีแต่ครั้งราชวงศ์มังรายคือพิธีราชาภิเษกและพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาการได้รับเครื่องยศอันเป็นเสมือนเครื่องราชูปโภคที่ได้รับพระราช

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 พ.ย. 2552	19	6702	5

ทานจากพระมหากษัตริย์ไทย การแสดงบทบาทเป็นผู้มีการรู้รับนโยบายศึกสงครามและยามบ้านเมืองสุขสงบก็ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นองค์อุปถัมภ์แต่งตั้งพระสงฆ์ตั้งแต่ตำแหน่งสังฆราชลงมา ในด้านชีวิตความเป็นอยู่แสดงสถานะที่เหนือกว่าผู้คนอื่นๆ ในบ้านเมือง จำลองชีวิตจากราชสำนักกรุงเทพฯ มีที่อยู่เรียกว่า "คุ้ม" ซึ่งต่อมาเป็นศูนย์กลางความเจริญต่างๆ ทั้งในด้านศิลปะและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งระบบบริหารบ้านเมือง โดยแต่งตั้งเจ้านายและขุนนางเข้ามาดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้มีอำนาจและศักดิ์นิลาลดหลั่นกันไป อันได้แก่ "เจ้าชั้นห้าใบ" ซึ่งเป็นคณะเจ้านายระดับสูงที่ทรงอำนาจ ประกอบด้วยเจ้าผู้ครองนคร (เจ้าหลวง) และเจ้านายฝ่ายเหนือที่ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ อีก 4 ตำแหน่ง ได้แก่เจ้าอุปราช (เจ้าหอหน้า) เจ้าราชวงศ์ เจ้าราชบุตร และเจ้ารัตนห้าวเมืองแก้ว ซึ่งต่อมาพระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งเป็น เจ้าบุรีรัตน์ เมื่อปี พ.ศ.2399 เจ้าชั้นทั้งห้านี้ตามกฎหมายของราชสำนักกรุงเทพฯ จะเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอน แต่ในทางปฏิบัติเจ้านายชั้นสูงของเชียงใหม่จะเป็นผู้เสนอบุคคลที่เห็นสมควรและทางกรุงเทพฯ มักแต่งตั้งตามที่เสนอมาน

ในปี พ.ศ.2402 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานตำแหน่งใหม่ เพิ่มขึ้นอีก 1 ตำแหน่ง คือ "เจ้าราชภาติไนย" ผู้ที่ได้รับตำแหน่งนี้คนแรกคือ เจ้าน้อยแผ่นฟ้า ซึ่งเป็นหลานของพระเจ้ากาวิละ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานตำแหน่งใหม่ให้กับเจ้านายฝ่ายเหนือเพิ่มอีก 3 ตำแหน่ง ได้แก่เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ เจ้าราชภาติกวังค์ และเจ้า

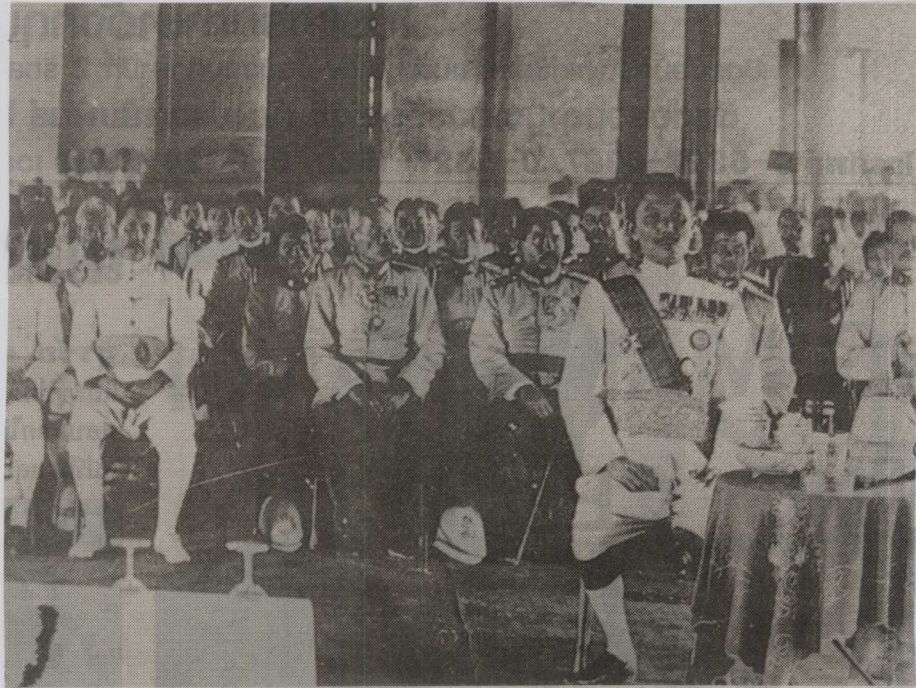

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2553/ 00100

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 20 พ.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6702	หน้า 5
---	-------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

รอยเรื่อง เมืองล้านนา ปีที่ ๑๑

สุริยวงศ์ นอกจากนั้นแล้วยังมีคณะกรรมการที่เรียกว่า "เค้าสนามหลวง"
ประกอบด้วยเจ้านายชั้นสูงและขุนนางผู้ใหญ่จำนวน 32 คนทำหน้าที่

ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเจ้าหลวงในการ
ปกครองบ้านเมืองอีกด้วย

การปกครองในระบบเจ้าหลวงที่มี
อำนาจสิทธิขาดเต็มที่ดำเนินสืบต่อมาจนถึง
สมัยเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ เมื่อราชสำนัก
กรุงเทพฯ ได้ปฏิรูปการปกครอง ทั่วหัวเมือง
ประเทศราชล้านนาไทยขึ้นเป็นมณฑลพายัพ
อำนาจของเจ้าหลวงเชียงใหม่ก็เริ่มถูกลดทอน มี
การแต่งตั้งข้าหลวงจากส่วนกลางขึ้นไปปรับปรุง
ระบบการปกครองและให้คำปรึกษาด้านราชการ
แก่เจ้าหลวงและในช่วงเวลานี้เองที่มีมิชชันนารีชาว
ต่างประเทศเดินทางเข้ามาเผยแพร่ศาสนาเป็น
จำนวนมากจึงทำให้บทบาทของเจ้าหลวงลด

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 20 พ.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6702	หน้า 5
---	-------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

น้อยลง อีกทั้งส่วนกลางยังเข้าไปดำเนินการจัดเก็บภาษีให้เป็นแบบเดียวกับระบบกรุงเทพฯ ตลอดจนแต่งตั้งขุนนางจากส่วนกลางไปช่วยบริหารแทนเจ้านายและขุนนางเชียงใหม่ด้วย

ในช่วงระยะเวลานี้ เจ้าดารารัศมี ธิดาของเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ก็ได้ถวายตัวรับราชการฝ่ายในเป็นเจ้าจอม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักเชียงใหม่กับกรุงเทพฯ มีความสนิทแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เมื่อเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ถึงแก่พิราลัยในปีพ.ศ.2440 รัฐบาลส่วนกลางก็ยกเลิกราณาการปกครองของเจ้าหลวง ให้ข้าหลวงประจำเมืองทำหน้าที่แทน แต่ยังคงดำรงตำแหน่ง "เจ้าหลวง" เอาไว้เป็นเจ้าผู้ครองนครในล้านนาต่อไป ในที่สุดเมื่อสยามประเทศจัดรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นแบบเทศาภิบาล คือรวมหัวเมืองหลายเมืองเข้าเป็นมณฑล ยกเลิกหัวเมืองประเทศราช เชียงใหม่และหัวเมืองต่างๆ

ในล้านนาจึงถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชอาณาจักรไทย และเมื่อเจ้าแก้ววรัญ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ.2482 รัฐบาลกรุงเทพจึงได้ยกเลิกตำแหน่งเจ้าหลวง ถือเป็นการสิ้นสุดอำนาจการปกครองของเจ้าผู้ครองนครหรือเจ้าหลวง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เอกสารประกอบ

700 ปีศรีเชียงใหม่ กองบรรณาธิการ
โครงการจังหวัด สำนักพิมพ์สารคดี
หนังสือที่ระลึกในการบูรณะกับรรจุผู้เจ้าผู้
ครองนครลำพูน รวบรวมโดย วรเทวี
(ณ ลำพูน) ชลวณิช

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th